

Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği

Kadriye (Deniz) Topçu*

Özet

20 yüzyılın getirdiği sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin kent mekânlarında bir dizi yeni değişim ve dönüşüme neden olması kaçınılmazdır. Günümüz kentleri artık eski geleneksel dokusundan uzaklaşmakta ve yeni gelişen kimliğini fiziki mekânlarına yansıtmaktadır. “Her kentin, her dönemin bir kimliği vardır” varsayımından hareket alan bu çalışmanın temel amacı; değişen ve gelişen Konya kentinin kimlik değişimini tarihsel süreçte inceleyerek geçmişteki ve günümüzdeki kimlik elemanlarını ortaya koymak, kentin var olan kimliğinin geliştirilmesi ve sürdürülebilmesinde etkin olabilecek öneriler geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, çalışma kapsamında öncelikle Konya'nın tarihsel süreçteki kimliksel değişimi incelenmiş; geçmiş ve günümüz kimlik oluşumları ortaya konulmuştur. Yapılan araştırmalar neticesinde, kent içinde geçmişten gelen ve günümüz plan kararları ile şekillenen, Konya'nın kimliğinde yapay çevre özelliklerine göre farklılıklar gösteren üç bölgenin öne çıktığı anlaşılmıştır. Belirlenen bu üç bölgenin (Meram, Karatay ve Selçuklu) her birinden bölgenin genel dokusu ve kimliğini yansıtan birer mahalle (Hacı Şaban Mahallesi, Piri Mehmet Paşa Mahallesi ve Ferit Paşa Mahallesi) örnek alan olarak seçilmiştir. Seçilen bu alanlarda, öncelikle çalışmanın teorik yaklaşımında ortaya konan yapay çevre kimlik bileşenleri doğrultusunda görsel analizler yapılarak alanların farklı kimliksel öğeleri ortaya konulmuştur. Daha sonra bu mahallelerde yaşayan kullanıcılarla kendi yaşam çevrelerini nasıl algıladıkları, olumlu/olumsuz gördükleri yapay çevre kimlik öğelerinin neler olduğu, konuya yönelik istek ve beğenilerin ölçülmesi ve bu konu ile ilgili geleceğe yönelik önerilerin geliştirilmesi amacıyla %0.05 örneklem hacmini yansıtan, rastgele ve sistematik örnekleme teknikleri kullanılarak seçilen, toplam 384 kişi ile anket görüşmesi yapılmıştır. Anket görüşmelerinden elde edilen veriler frekans dağılım analizi ve içerik çözümleme teknikleri yardımı ile değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda kentte gelecekte yapılması muhtemel plan ve projelere altlık oluşturabilecek yapay çevre açısından kentsel kimlik adına öneriler geliştirilmiştir. Önerilen bu yapay çevre kimlik bileşenleri kent kimliğini geliştirmek ve kent imgesini yaşatmak anlamında oldukça önemli görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: algılama, kentsel imge, kentsel kimlik, Konya.

*Dr., Selçuk Üniversitesi, Müh-Mimarlık Fak., Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kampüs, Konya. e-posta: denizk@selcuk.edu.tr

A research on urban identity: sample of Konya

Kadriye (Deniz) Topçu

Abstract

It is obvious that social, economic and technologic developments of 20th century result in a number of new changes and transformations on urban spaces. Today cities are far from their traditional patterns and reflect new developing identity to physical spaces. The basic aim of this study which is assuming "every city and every era has an identity" is to display Konya's old and new identity through the analysis of historical period and to develop effective suggestions for developing and sustaining the present identity of the city. According to this aim, in the scope of the study, first of all Konya's changing identity was examined in the historical period and displayed old and new identity formations of the city. With these research, it was seen that Konya city stand out with three different districts which are come from the historic period, differ in properties of man-made environment and which acquire a shape with today's different plan decisions. On the next stage of the study, one neighborhood (Hacı Şaban, Piri Mehmet Paşa and Feritpaşa neighborhoods) from each district (Meram, Karatay and Selçuklu) which reflects the general pattern and identity of the district were selected as sample areas. In these selected neighborhoods visual analysis were done in accordance with man-made environment identity components that were come from the theoretical approach to display the different identity elements of the districts. Subsequently, a total of 384 questionnaire interview which reflects %0.05 sampling ratio were done with the users of the selected neighborhoods to understand how the users perceive their environment, what is the positive and negative man-made identity elements of the neighborhood, what is the requests/appreciations of the users related to the subject and to develop suggestions for the future of the city identity. For questionnaire interviews random and systematic sampling techniques were used. The results that come from the interviews were evaluated with frequency distribution analysis and content analysis techniques. In conclusion of the study some suggestions for possible future plan and projects were developed on behalf of Konya's man-made environment identity. All these man-made environment identity elements are important for developing urban identity and making alive the urban image.

Keywords: perception, urban image, urban identity, Konya.

1. Giriş

Değişen sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeler dünya toplumlarını etkileyerek kentlerin ve kent parçalarının farklı niteliklerde biçimlenmesine neden olmaktadır. Geçmiş dönemlerdeki doğal çevreyle uyumlu ve kültürel yapıya bağlı olarak gelişen kentsel doku artık yerini ekonomik ve teknolojik değişimle biçimlenen günümüz kentlerine bırakmaktadır. 20.y.y.'ın getirdiği bu tür gelişmelerin kentlerin toplumsal yapılarında, mekânlarında bir dizi yeni değişim ve dönüşümün yaşanmasına sebep olması kaçınılmazdır (Bilsel, 2002). Tarihsel gelişme sürecine bakıldığı zaman her dönemde toplumların kendi yaşantı ve düşüncelerini mekâna yansıttıkları görülmektedir. Öyle ise; günümüz kent mekânlarında yaşanan, ekonomik ve teknolojik değişimle biçimlenen bir dizi değişim ve dönüşümü; birçok örnekte olumlu olmasa da günümüz kent kimliğinin bir parçası olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Günümüz kentlerinin en büyük sorunlarından birisi olan nüfus artışı ile birlikte yaşanan hızlı kentleşme, temelde ekonomik, teknolojik ve sosyal birtakım değişikliklere paralel olarak mevcut kent dokusunun çözülmesine neden olmuştur. Gelişen teknoloji ile birlikte bina üretim metotlarının değişimi, kentsel mülkiyetin değişen yapısı, daha sağlıklı ortamlar oluşturmak amacıyla ortaya çıkan yıkım ve kentsel yenileme (Krier, 1990) kentsel mekânın değişimine yol açarak kent kimliğinin genellikle olumsuz yönde gelişmesine neden olmaktadır. Türkiye’de bu değişim ve dönüşüm süreci, özellikle 1950’li yıllardan sonra yaşanan nüfus artışı, hızlı kentleşme ve kırdan kente göç gibi etkenlerle başlamıştır. Çalışmanın örneklemini oluşturan Konya kenti de tüm bu gelişmelerden payını almıştır. Özellikle 1980 sonrası neo-liberal politikaların etkisiyle yaşanan süreç, çoğu Türk kentinde olduğu gibi Konya kentinin de hızlı bir şekilde büyümesine ve değişmesine neden olmuştur. Kentte var olan eski doku bu süreçte köhneleşmeye ve kentin gelişme alanlarında modernizmle şekillenen yeni gelişmeler yaşanmaya, yeni yapılaşma desenleri görülmeye başlamıştır. Tüm bu gelişmeler kentlerin kimlik sorgulamasının yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu bağlamda, ‘her kentin ve her dönemin bir kimliği vardır’ varsayımından hareket alan bu çalışmanın amacını; sürekli değişen ve gelişen Konya kentinin mekânsal değişimini tarihsel gelişim sürecinde irdeleyerek, geçmiş ve günümüzdeki kimlik öğelerinin ortaya konulması, kentin kimliğini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen özellikleri seçilen üç mahalle örnekleminde hareketle irdeleyerek kentin kimliğinin geliştirilmesi, korunması ve

sürdürülebilmesi konusunda etkin olabilecek öneri mekânsal stratejilerin geliştirilmesi oluşturmaktadır.

Selçuklu İmparatorluğu'nun başkenti olması, dünya çapında ün kazanmış Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin Konya'da yaşamış olması ve bu durumun kente getirdiği önemli sosyal ve fiziksel kazanımlar, kentin tarihsel süreçte edindiği önemli tarihi eserler, Meram bağları gibi doğal değerlere sahip olması ve kentte tüm bu değerlerin üstüne eklenen, modernizmle şekillenen bir yapılaşma deseninin de görülmesi gibi nedenler Konya kentinin araştırma alanı olarak seçilmesine neden olmuştur. Bunlara ek olarak; özellikle Selçuklu, Meram ve Karatay olarak üç merkez ilçe belediyesine ayrılan Konya kentinin her bir bölgesinde gerek mevcut değerleri gerekse de daha sonra bu değerlere bağlı olarak üretilen plan kararları ile şekillenen farklı yapılaşma desenleri, kentte kimlikleri farklı algılanan bölgeler meydana getirmiştir (Meram, Karatay ve Selçuklu bölgesi). Kentin bütüncül kimliğini ortaya koymak amacını taşıyan ve yapay çevre kimlik bileşenleri anlamında var olan eksiklikleri-aksaklıkları gidermeyi hedef alan bu çalışma; kent parçalarının analiz edilmesinden hareketle (üç bölge) Konya kentinin bütüncül kimliğine yönelik öneriler geliştirmektedir.

2. Kavramsal ve Kuramsal Temeller

Bir yerin bir kimlik sunması ancak bir izleyici-yorumcu aracılığı ile olabilir. Bu da algılama ile gerçekleşir (Bilsel, 2002). Algılama; insanın, eylemde bulunduğu mekânla etkileşimi sonucu çevreden gelen uyarıcı etkilerin, duyu organları yardımı ile hissedilmesi ve kavranmasına ilişkin zihinsel bir olgu olup, izleyici-yorumcu aracılığıyla gerçekleşen bir süreci tarif etmekte, (Aydınlı, 1982; Aydınlı, 1986; Bilsel, 2002) çevre ile ilgili bilgilerin toplanması, organize edilmesi ve yorumlanmasını içermektedir (Carmona ve ark., 2003). Bireyin çevresi hakkında bilgi sahibi olması ve ondan yararlanmasını sağlayan, insanın aldığı bilgileri soyutlayarak düşünceler haline getiren bu süreç; kişiden kişiye, toplumdan topluma değişiklikler göstermektedir (Banerjee ve Southworth, 1990).

Kentsel görünümün (Townscape) insanlar üzerinde algılama ile oluşturduğu etki, kentsel imge kavramını beraberinde getirmektedir. Tasarımı, düzenlenişi, görünümü ve yapılarının mimarlık özellikleriyle, bir kentin insanda bıraktığı genel izlenim olarak tarif edilebilecek bu kavram (Bilsel, 1999); kentin kimliğinin, toplumsal belleğinin oluşmasında, algılama sonrasında gelen önemli bir süreçtir. Kentsel imge; kent yaşantısının kişilerde bıraktığı

duyusal ve düşünsel izlerdir ve bu izler de kent kimliğinin tanınmasındaki en önemli adımdır (Lynch, 1960). Kentsel imge ile kentsel kimlik kavramları yazılı kaynaklarda çoğunlukla birbirine karıştırılmaktadır. Kentsel imge, kentin görülmesiyle elde edilen zihinsel bir süreci ifade ederken; kent kimliği kentin kişilere gösterdiği sosyal, kültürel ve mekânsal öyküye işaret etmektedir.

Kimlik, yapılan tanımlamalarda genellikle; doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi diğer canlı ve objelerden ayıran, öncelikle onun görsel, işitsel vb. duygularla algılanan, kendine özgü olma durumu ile ifade edilmekte ve teklik, özgünlük anlamında kullanılmaktadır (Prohansky ve ark., 1983). Her insanın kendine ait özellikleri, kimliği ve kişiliği olduğu gibi kentlerin de kendilerine ait kimlik ve kişilikleri vardır (Sağsöz ve Zorlu, 1996). Bu bağlamda kent kimliği; kent imgesini etkileyen, her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen, kentliler ve onların yaşam biçimlerinin oluşturduğu, sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür (Lynch, 1960; Tekeli, 1990; Çöl, 1998).

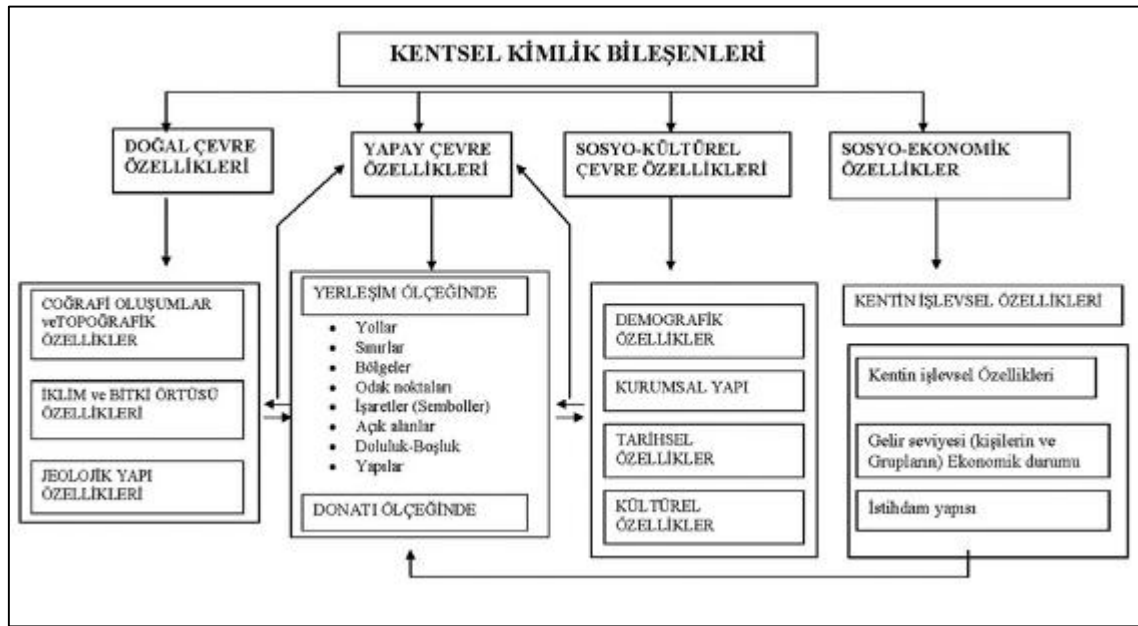
Bir kentin kimliği; doğal ve yapay çevreden kaynaklanan kimlik elemanları, bu elemanların mekânsal öğeleri, tarihi, kültürel değerleri ve düzeyi, mimarisi, sosyal yapısı, coğrafyası, içinde yaşayan uygarlıkları, yerel gelenekleri, yaşam biçimi, şu anda yaşayan insanları, ilk yerleşimden bugüne geçirdiği evreleri, topografyası, bitki örtüsü, iklimi, jeo-politik konumu, Doğu veya Batı kenti oluşu, deniz ve karayolu bağlantısı, başka kültürlerle olan açıklığı veya kapalılığı, ekonomik yapısı, barındırdığı canlı türleri, geçirdiği işgaller ve savaşlar, depremler, bir devlete başkentlik yapıp yapmadığı vb. birçok etken ile değişebilmekte ve böylelikle kendine has özellikler kazanmaktadır (Lynch, 1960; Ocakçı 1993; Ocakçı, 1994, Ocakçı ve Southworth 1995; Suher ve ark., 1996; Önem ve Kılınçaslan, 2005; Kaypak, 2010).

Bir kentin kimliğini yapıların sadece mimari değerinde ve doğal çevresinin özelliklerinde aramaya çalışmak doğru olmaz. Bu olumlu özellikler ancak, içinde geçirilen yaşam deneyimleri ile bir anlam ve değer kazanmaktadır. Bu da 'kültür' ve 'gelenek' kavramlarının da kent kimliğinin tanınmasında önemli olduğunu göstermektedir. Lefebvre (1996), mekânın çeşitli üretimlerinin farklı toplumsal ve yaratıcı düzenlemeleri ifade ettiğini, böylece toplumların kimliklerinin oluştuğunu ve her toplumun üretim biçiminde ve kültüründe oluşan bir değişimin mekânın üretiminde de değişime neden olduğunu belirtmektedir. Bunun

sonucunda da özgün bir form ya da yerleşme düzeni oluşmaktadır. Dolayısıyla kentin yaşam biçimi ve kültürel yapısı da kimliğinin oluşmasında önemli bir bileşendir.

Bunlara ek olarak kentin ekonomik yapısı da kimliğinin oluşumunda önemlidir. Baskın sektör, çalışan oranı, kişilerin gelir düzeyleri önemli kimlik elemanlarıdır. Örneğin, Konya'nın Meram bölgesi ile Karatay bölgesinin farklı gelir düzeyinde olması kentsel mekâna da yansımış ve zamanla farklı yapılaşma desenleri geliştirmiştir.

Tüm bu araştırmalardan yola çıkılarak bir kentin kimliğinin, karakterinin; kentin doğal, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve yapılaşmış çevresinin mekânsal öğeleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesinin gerekliliği ortadadır. Bu nedenle, kent kimliği bileşenleri, çalışma kapsamında yapılan literatür araştırması sonucunda aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere sınıflandırılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler (Lynch, 1960; Ocakçı, 1994; Kılınçarslan,1995; Ünügür, 1996)

Bu çalışma kent kimliği kavramını sadece yapay çevre kimlik sorgulaması ile sınırlandırmakta ve elde edilen verileri sadece bu konu özelinde değerlendirmektedir.

Kentsel yapay çevre; kentlerde süregelen insan gereksinimlerinden kaynaklanan eylem alanlarının karşılıklı ilişkileriyle biçimlenen, insan eliyle yapılmış objelerden oluşmaktadır (Ocakçı ve Southworth, 1995). Kentin kurulduğu ve genişleme gösterdiği topografik özellikleri yapay çevrede gerek yerleşim ölçeğinde gerekse bina ölçeğinde kimliği

etkilemektedir. İklim koşullarına göre yapay çevrede binalar ve dolayısıyla yerleşimler de çok farklı özelliklere sahip olup kente kimlik kazandırabilmektedirler. İklimsel özellikler; renk, malzeme, konum, çatı biçimi ve yönlendirme gibi mimari özellikleri yanı sıra sokakların dar veya geniş olması gibi planlama ölçeğinde de farklılıkların çıkmasına neden olabilmektedir.

Bu konuda Lynch (1960)'in Boston, Jersey City ve Los Angeles'ta yaptığı, kentlerin imgesini bulmayı amaçladığı çalışması ve Nasar'ın (1998) değerlendirmeci kent imgesi kuramı önemli görünmektedir. Lynch'in (1960) çalışmasının ana fikri; kenti akılda kalır yapıcı yapay çevre kimlik elemanlarını belirlemektir. Çalışmasının sonucunda Lynch (1960) kent kimliğinin oluşmasında ve kent imgesinin tanınmasında önemli olan yapay çevre elemanları olarak yollar, sınırlar, bölgeler, odak noktaları ve nirengi noktalarını etkili elemanlar olarak belirlemiştir. Nasar (1998) ise bu konuyu değerlendirmeci bir bakışla ele alarak, kentin kimliğinin tanınmasında, imgesinin ortaya çıkarılmasında etkili Lynch'in belirlemiş olduğu anılan bu beş elemanı derecelendirmiş ve bireylerin beğeni düzeylerini de işin içine katmıştır. Nitekim çalışma kapsamındaki anket uygulaması bölümünde mekânın beğenilen-beğenilmeyen özelliklerinin sorgulanması Nasar'ın (1998) bu yaklaşımını temel almaktadır.

Kubat (1995); bir yerleşime kimlik kazandıran yapay çevre kimlik bileşenlerini kısaca aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Yapıların yol ağı ve yol niteliği ile olan ilişkileri,
- Yapıların birbirleri ile olan boyut ilişkileri (bir yapının diğerine göre dominant olması),
- Yapı gruplarının bir araya gelişleri ve mekânsal ilişkileri (yapısal yoğunluk, yapılar arasındaki boş alanlar oranı, büyüklük, yapı sayısı).

Ünügür (1996); yapay çevrenin kentsel kimlikteki yerini yerleşim ölçeği, donatı ölçeği ve sembol olmuş elemanlar ölçeğinde olmak üzere 3 grupta incelemektedir. Rob Krier; kentsel yapay çevrelerin iki ana elemandan meydana geldiğini vurgulamaktadır; meydanlar ve cadde/sokaklar arasındaki ilişkiyi evdeki oda-koridor ilişkisine benzetmektedir. Leon Krier ise, bu sınıflandırma ve işlevsel benzeşimden yola çıkarak cadde-sokak-meydan ayırımını, düğüm noktaları ve dağıtım alanları olarak ifade etmektedir (akt. Lang, 1987). Worskett (1969), yapay çevre bağlamında sokak dokuları, kapalı-açık mekânlar ve görsel malzemeler ile kimliğin tanımlanabileceğini belirtmektedir. Shirvani (1985) ise; kentin yapay-çevre formunu belirten elemanları; yapı formları ve kütleleri, açık alanlar, dolaşım alanları, fonksiyonlar ve işaretler olmak üzere beş öğeyle tanımlamaktadır.

Bu konuya yönelik olarak birçok araştırmacı, kentsel yapay çevreyi kendi yöntemlerine göre sınıflandırarak bileşenlerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Yapılan bu araştırmalardan da yola çıkarak çalışma kapsamında yapılan görsel analizler özetle aşağıdaki başlıklar bağlamında çözümlenmiştir:

- Yollar
- Kentsel boşluklar
- Kentsel doluluklar
- İmgesel elemanlar

3. Yöntem

Bu çalışma; literatür araştırması, görsel analiz (fotoğraflar, haritalar ve kişisel gözlemler), anket çalışması ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında öncelikle Konya kentinin kimliği tarihsel gelişme süreci içerisinde değerlendirilmiştir. Daha sonraki aşamada kentin kimliğini yansıtan, özelliklerine göre farklılıklar gösteren üç mahallede, çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinde ortaya konan yapay çevre kimlik bileşenleri (yollar, kentsel boşluklar, kentsel doluluklar, imgesel elemanlar) kullanılarak görsel analizler yapılmıştır. Görsel analizlerin veri kaynaklarını kişisel gözlemler, çalışma alanlarından çekilen fotoğraflar ve haritalar oluşturmaktadır. Çalışmanın bir sonraki aşamasında, yapay çevre özelliklerine göre birbirinden farklı gelişen üç mahallede nüfuslarıyla orantılı olarak %0.05 örneklem hacmini yansıtan toplam 384 kişi ile anket görüşmesi yapılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Örnek alanlarına yönelik hane halkı sayısı ve nüfus verileri (Kaynak; TUIK, 2004)

İlçe Adı	Mahalle Adı	İlçe Toplam Nüfus	Mahalle Nüfus	İlçe toplam hane	Mahalle Hane	Anket sayısı dağılımı
Selçuklu	Feritpaşa	327.627	10.949	87.970	2940	323
Meram	Hacışaban	231.386	1.115	64.528	311	34
Karatay	Piri Mehmet Paşa	183.677	1.008	45.368	249	27
Anket görüşmesi yapılan toplam kişi sayısı						384

Anket çalışması, sokak hane sayısı seçiminde “sistemik örnekleme tekniği”, hane ve hane halkı seçiminde ise “rastgele örnekleme tekniği” kullanılarak gerçekleştirilmiş ve 18 yaş üstü kullanıcılarla sınırlandırılmıştır. Anket görüşmelerinde yer alan açık uçlu sorular ‘içerik çözümlene tekniği’, kapalı uçlu sorular ise ‘frekans dağılım analizi’ kullanılarak değerlendirilmiştir.

Anket görüşmelerinin temel amacı; kişilerin yaşadıkları çevreyi nasıl algıladığını, imgelediğini, olumlu/olumsuz gördüğü yönlerini anlamak ve buradan hareketle kentin bütüncül kimliğine yönelik çıkarımlar yapmaktır. Bir başka deyişle; parçalardan hareketle bütüne yönelik sonuca varabilmektir. Anket görüşmesinin son kısmı ‘bir grup fotoğraf arasından Konya kentini hangi fotoğrafın tanımlamasının istendiğine’ ve ‘seçilen fotoğrafın neden seçildiğine’ ilişkin cevap arayan bölümden oluşmaktadır.

4. Araştırma Bulguları

4.1. Konya’da Dönemlerarası Kimlik Değişimi

Önemli kültürlere merkezlik yapmış, köklü bir kültür birikimine sahip olan Konya kentinin, yakın çevresindeki ören yerleri ve Alâeddin tepesinde yapılan kazılardaki incelemelere göre tarihinin M.Ö. 6000’lere kadar indiği anlaşılmaktadır (Alkan, 1985). Konya kenti kurulduğundan bu yana, eski bir höyük olan Alâeddin Tepesi ve çevresinde gelişmiştir. Eski bir höyük olan bu Tepe, yıllarca Konya’da bir nirengi noktası olma özelliği göstermiş ve geçmişten günümüze kadar Konya kentinin kimliğini yansıtan önemli unsurlarından biri olmuştur (Erdem ve ark., 2003). 1941 yılında Türk Tarih Kurumu adına Alâeddin Tepesi’nde yapılan kazılarda tepenin M.Ö. 2000’li yıllardan bu yana iskân gördüğü kanıtlanmıştır. Kazılarda Frig, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemi yerleşmeleri belirlenmiştir (Alkan, 1985; Durukan, 2001). Bahsedilen dönemler içerisinde Konya kenti kimliğine etki eden en önemli dönem, Selçuklular dönemidir. Anadolu Selçuklu Devleti’nin kurulmasıyla, Bizans egemenliğinden devralınan ya da yeniden kurulan Anadolu kentlerinin oluşturduğu yerleşme sisteminin mekânsal ve işlevsel açıdan yeniden örgütlendiği ve yeni bir kimlik oluşturduğu söylenebilir. Bu dönemde (11.-13.yy) Anadolu Selçuklu Devleti, Orta Asya ve İran coğrafyasından taşıdıkları ya da aktardıkları yerleşim geleneklerini, Anadolu’da devraldıkları Bizans yerleşim kültürü mirası üzerinde –tamamen Anadolu’ya özgü- bir kent kültürü oluşturmuşlardır (Özcan, 2007; Özcan, 2010).

1077 yılında Selçuklular tarafından ele geçirilen Konya kenti, bu dönemde bilimsel, kültürel, sanatsal ve idari bakımdan bir başkent kimliği kazanmıştır. Konya’nın gerek sosyal ve siyasi yapısının, gerekse fiziki dokusunun ve kent görünümünün biçimlenmesinde Selçuklular dönemi, kentin tarihinde yaşadığı en görkemli dönemidir. Esas kimliğini Selçuklular döneminde kazanan kentin çevresi bu dönemde Alâeddin Tepesini çevreleyen surların içindedir. Selçuklular döneminin en önemli kimliksel karakteristiği; ‘surlar’, ‘sur

kapılarında (12 kapı) ticari faaliyetlerin yoğunlaşması ve bu kapıların çevresinin birer alışveriş mahallesine dönüşmesidir' denilebilir (Alkan, 1985; Ergenç, 1995).

Bu dönemde Alâeddin Camii, İplikçi Camii, Sırçalı Medrese, Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese ve bunun gibi birçok önemli eser inşa edilmiş (Konyalı, 1964); kent, Türk-İslam kentinin temel özelliklerini kazanmaya başlamıştır. Bu özelliklerin o dönemdeki yapıy çevre kimliğini yansıttığı söylenebilir. Bu özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Zemin katları sağır, dış çevreye kapalı, iç mimarisi zengin, bahçe ile bütünleşmiş evler,
- Şehri oluşturan temel birim olarak Cami, tekke ve zaviye etrafında bütünleşmiş mahalle ve sosyo-mekânsal açıdan yeni bir birim olarak 'mahalle' anlayışı ile gelişmiş kent dokusu,
- İnsan ölçeğinde, doğa ile uyumlu, çıkmaz sokaklı, 'Camii-Hamam-Bedesten' temel üçlüsüne sahip organik kentsel doku (Alkan, 1986).

1229 yılında Mevlana'nın Konya'ya gelip yerleşmesi, kenti daha cazip kılmış ve dönemin ilim ve düşünce adamları kente akın etmiştir. Çevre illerden Konya'ya yönelişin artması neticesinde surlar içindeki kentte daha çok dini etkilerle oluşan yerleşim bölgeleri sur dışına taşmaya başlamıştır. Böylece surların dışında geniş bir alana yayılan, serbest dokulu, yeşili bol, doğa ile iç içe ve genellikle bir Cami, tekke ve zaviye etrafında kümelenmiş, Türk-İslam şehirlerine temel kimliğini veren yerleşme birimleri olarak 'mahalle'ler Konya'da varlık göstermiştir (Alkan, 1985). Mevlana'nın vefatından sonra, Mevlana düşüncesi 'Mevlevilik' adı altında kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Konya içinde ve dışında geniş kitlelere yayılan Mevlevilik etkisi ile şehir, 'Mevlana Şehri' olarak anılmaya başlamış; bunun neticesinde Mevleviler, Mevlana Türbesi çevresinde toplanmaya, şehir surları dışında yoğunlaşmaya başlamış ve zamanla bu yoğunlaşma şehrin şemasını da etkilemiştir (Evyapan, 1983). Türbe çevresinde inşa edilen yeni yapılar Mevlana'nın inanç sisteminin taş, motif, konutlar şeklinde şehir mekânına işlenmesinin bir sonucudur. Türbe ve çevresindeki bütüncül yapılaşma dokusunun o dönemdeki kent kimliğini yansıttığı söylenebilir (Erdem ve ark., 2003). Aradan geçen 700 yılı aşkın süre içinde Konya nüfus olarak büyük oranda artmış olmasına, alan olarak da genişleyip yayılmasına rağmen hala bu dönemde yaşamış ilim adamlarının sembol olmuş isimleri ile birlikte yaşamaktadır (Alkan, 1987) ve bu isimler Konya kenti kimliğinin birer parçasıdır.

Mevlana ve Türbesi'nin Konya'yı bütün dünyaya tanıtan önemli bir yapı olması, kentin kimlik oluşumunda önemli bir unsurdur. Her yıl dünyanın dört bir yanından gelen Mevlana hayranları onun inanç ve felsefesinin mekâna olan etkilerini görmek istemektedirler.

Kentin daha sonraki tarihsel süreçte kimlik oluşumuna bakıldığında kimliğinin Selçuklular dönemindeki gibi baskın olmadığı görülür. 1465'te Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetine giren kent, başkent olma özelliğini yitirmiş ve ordunun sadece doğu seferlerinde konakladığı bir eyalete dönüşmüştür. Bu dönemde de yine kentin en prestijli bölgesi Mevlana Türbesi ve çevresidir (15 ve 16. yy). Halk arasındaki 'Türbe önünde ev, Meram'da bağ' sözü de bu dönemlerde ortaya çıkmıştır. 1898-1902 yılları arasında imar hareketleri hızlanmış ve İstasyon (Tren Garı)-Mevlana Türbesi arası geniş yollarla birleştirilmiş ve bu sırada pek çok önemli yapı ya yıkılmış ya da yıkılmaya teşebbüs edilmiştir. Günümüzdeki İl Özel İdare Binasının yerinde bulunan Konya geleneksel çarşısına adını veren dokuz kubbeli Osmanlı bedesteni de yıkılan önemli yapılar arasındadır (Ulusoy, 1999; Erdem ve ark., 2003).

1930'lu yıllar, Türkiye'de yenilik hareketlerinin bir devamı olarak imar çalışmalarının başladığı tarihtir. Konya için bu tarih, 1933 yılındaki ilk etütlerle başlamaktadır. Fakat önerilen projeler uygulama imkânı bulamamıştır (Anonim, 2001). Kentte uygulamaya girmiş ilk imar planı 1944 yılındaki plandır.

Konya 1960'lı yıllara kadar çok büyük değişimler yaşamamıştır. Bu yıllardan sonra, özellikle 1966 planının uygulamaya konmasından sonra esas kimlik değişimini yaşamaya başlamıştır. Günümüzdeki Konya kentinin arazi kullanım kararlarına büyük ölçüde 'imar planı yarışması' ile elde edilen 1966 planı şekil vermiştir. Bu plan, 'çevre ölçeğinde bir koruma' anlayışı ile ele alınmamış; şehirde Selçuklu ve Osmanlı döneminden günümüze kadar kalabilen birkaç yapının tek yapı ölçeğinde korunması yeterli bulunmuş; dolgu niteliğindeki bütüncü yapılar çoğu yerde yok kabul edilmiştir (eski dokuyu oluşturan Konya Evleri gibi) (Erdem ve ark., 2003).

1967 yılından sonra Nalçacı Caddesi açılarak yeni kooperatifler faaliyete geçmeye başlamış; 1973 yılına kadar kentte apartmanlaşma söz konusu değilken, bu tarihten sonra apartman sayısı hızla artmaya başlamıştır. Zamanla Nalçacı semti 'kentin en modern semti' olma özelliğini kazanmıştır. Otogarın da bu semtte konumlanması, buraya olan talebi arttırmıştır. Bu gelişmeler de kentin kimliğinin değişmesinde oldukça önemlidir.

Kimlik oluşumunun; geçmiş öğeler, geçmiş öğelerin yeniden yorumlanması ve yeni öğelerden oluşan geçmişten geleceğe uzanan bir süreç olduğu düşünülürse, Konya kenti için

alınan bu tür plan kararlarının Konya kent kimliğinin olumsuz yönde etkilenmesine ve geçmişten gelen kimlik öğelerinin neredeyse yok edilmesine neden olduğu görülmektedir.

Asrın başından 1970’li yıllara kadar Konyalının rüyası olan ‘Türbe önünde ev, Meram’da bağ’ anlayışı devam etmiştir. Bu anlayış devam ettiği sürece, Türbe çevresi tarihi kent özelliğini korumuş, bunun için özel tedbirler gerekmemiştir. Ancak bu yöre için alınmış yapılaşma kararları, ‘bahçeli ev’ özelliklerini kaybeden yöreye ‘prestij yerleşme alanı’ olma özelliğini sürdürecektir ‘sosyal altyapı’yı da beraberinde getirmemiş; bunun sonucunda varlıklı kesimin yöreden uzaklaşması ve kendine yeni yerleşme alanları bulması söz konusu olmuş; neticede tarihi bölge köhneleşmeye başlamıştır. Varlıklı kesim, bu süreçte yeni prestij alanı olarak genellikle Meram bölgesine yerleşmeye başlamıştır.

Daha sonraki süreçte, 1966 planı kentin mekânsal gelişimine cevap veremediği için 1983 yılında revize edilmiştir. Bu planla kentin kuzeye doğru gelişimi öngörülmüştür. 1980 ve sonrasında kentin geleneksel dokusu artık yerini modernizmle biçimlenen günümüz kent dokusuna bırakmıştır.

Çalışma kapsamında, bu noktaya kadar Konya kentinin geçmişten günümüze gelinceye kadar olan süreçteki kimlik değişimi kısaca irdelenmiştir. Bu noktadan sonra, çalışmanın esas kısmını oluşturan, farklı mahallelerde yürütülen analizlerle kentin bütüncül kimliğine yönelik sorgulamalara geçilmiştir.

4.2. Örnek Alan Seçimleri

Konya kenti 1987 yılında Selçuklu, Meram ve Karatay Belediyesi olmak üzere üç ilçe belediyeye ayrılmıştır. Her üç belediyenin ürettiği farklı plan kararları, bölgelerin tarihsel süreçteki oluşumu ve yaşamış olduğu değişim-dönüşümler kaçınılmaz olarak bahsi geçen bölgelerin kimlik bileşenlerine de farklı şekillerde yansımıştır. Dolayısıyla çalışma kapsamında, kent genelinde ‘farklı olan ve farklı üretilen’ üçlü bir yapılanma deseninin tespitinden hareketle her bir bölgeden (belediye sınırından) birer mahalle ‘örnek alan’ olarak belirlenmiştir.

- **Meram bölgesinin;** yapısal anlamda büyük parseller içinde konumlanan tek ya da iki katlı konutların, villaların oluşturduğu bir dokuya sahip olması, doğal sit alanı sınırları içerisinde yer alması, genelde varlıklı kesime hitap etmesi, tarihsel süreç içerisinde Konya’nın “*Meram Bağları*” adıyla süregelen bağ-bahçeleri ile anılan ve günümüzde de yeşil kentsel dokusuyla ön plana çıkan, doğal sit olmasının etkisiyle imar planı

kararlarının daha düşük yoğunluklu bir mekânsal yayılmaya izin vermesiyle oluşmuş ve günümüzde prestijli bir bölge haline gelmiş farklı bir kentsel doku olması;

- **Karatay Bölgesinin;** Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamına girmesi, tarihsel süreç içindeki yapısal değişimlerin ve tarihi yapıların gözlemlendiği eski tarihi dokunun varlığı ve bu dokunun alanda yoğun olarak hissedilmesi, alt gelir grubuna hitap etmesi, tarihsel gelişme süreci içerisinde kent merkezi işlevini yerine getirmesi, kentin ilk yerleşim alanlarından biri olması;
- **Selçuklu Bölgesi'nin** ise hızlı kentleşme süreciyle gelen apartmanlaşmanın yoğunlaştığı, günümüz kentlerinin özelliklerini ve dokusunu yansıtan bir bölge olması, genelde 8–10 katlı yüksek yapılaşmaya imkân tanınması, günümüz modernizmiyle şekillenen bir kentleşme modelini yansıtmaması ve orta-üst gelir grubuna hitap etmesi;

gibi özellikler bahsi geçen bu üç bölgenin temel farklılıklarını yansıtmaktadır.

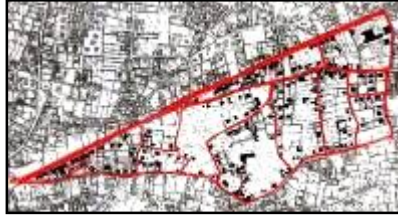

Çalışma kapsamında seçilen mahalleler ise; Meram bölgesinden Hacı Şaban Mahallesi, Karatay bölgesinden Piri Mehmet Paşa Mahallesi ve Selçuklu Bölgesinden Feritpaşa Mahallesi'dir. Örnek alan sınırlarını, mahalle sınırları oluşturmaktadır. Seçilen mahalleler ve kent içindeki konumları aşağıdaki şekilde görülmektedir (Şekil 2) (Deniz, 2004).

Tablo 2. Görsel analiz sonuçlarının genel değerlendirmesi (Deniz, 2004)

FERİTPAŞA MAHALLESİ	HACI ŞABAN MAHALLESİ	PİRİ MEHMET PAŞA MAHALLESİ
<ul style="list-style-type: none"> Geniş yollar Mahallenin dış çevresinde görülen gridal yol dokusunun iç kısımlarda kısmen bozulduğu görülmektedir. Yapıların konumlanması yol dokusuna gridal bir görünüm kazandırmaktadır. Plan kararları ile üretilen ortak mekânlar, otoparklar ve mahalle parkı mahallenin açık alanlarını oluşturmaktadır. Yollara cephe veren yapılar genellikle ayrık nizamda, yüksek katlı ve birbirine benzer mimari stillerle oluşturulmuştur. Mahalle genelinde KuleSite Alışveriş Merkezi birçok bakış açısından gözlemlenebilen bir imgesel eleman özelliği göstermektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> Yollar organik karakterdedir. Yollara kimliğini veren öğeler, baskın olarak gözlemlenen ağaçlarla oluşmuş yeşil doku, bahçe duvarları ve dolayısıyla mülkiyet dokusudur. Genelde özel mülkiyetlerde olan geniş bağ ve bahçelerden oluşan açık alan sistemi mevcuttur. Pasif yeşil durumundaki boş parseller de mahallenin açık alanlarını oluşturmaktadır. Mahallede ortak mekân kullanımı ve otopark alanı mevcut değildir <i>(bu tür kullanımlar genelde kullanıcıların kendi bahçeleri içinde çözülmüştür)</i> Günümüz teknolojisi ve malzemeleri ile çok değişik mimari tarzlarda oluşmuş, gerek renk uyumu, gerek biçim olarak estetik görünümlere sahip birçok yapıdan <i>(villadan)</i> oluşmaktadır. Yapı malzemeleri oldukça kaliteli olup, yapıların tek aile evine göre oldukça büyük olması dikkat çekmektedir. Meram Eski Yol güzergâhı üzerinde Meram'ın geçmiş dönemlerinden kalma eski evlere de rastlanmaktadır. Buradaki parseller 1000–1500 m² arasındadır. Farklı mimari tarzlarda oluşturulmuş villalar ve Konya S.S.K Hastanesi <i>(biçim, büyüklük ve renk açısından bu mahallenin kimliğini zedelemektedir)</i> mahallede gözlemlenen imgesel elemanlar olarak görülebilir. 	<ul style="list-style-type: none"> Mahallenin ana aksları gridal olup, bina dizilimleri bu gridallığı kırarak mahalle- yol dokusunun organik bir doku özelliği göstermesine neden olmaktadır. Bu özellik alanın açık alanlarına da yansımakta, organik bir yeşil doku gözlemlenmektedir. Açık alanları çoğunlukla yapılararası boşluklar, kişilerin kendi mülkiyetlerindeki bahçeler ve genel otoparklardır. Bitişik nizamdaki tarihi yapılar, yollara kimlik veren en önemli elemanlardır. Eski mimari tarzlar ve malzemeler kullanılmıştır. Osmanlı döneminde yapılmış olan Piri Mehmet Paşa Camii ve tarihi yapıları imgesel elemanlar olarak değerlendirilebilir.

		FERİTPAŞA MAHALLESİ	HACI ŞABAN MAHALLESİ	PİRİ MEHMET PAŞA MAHALLESİ
Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri	Yollar			
	Kentsel doluluklar-boşluklar			
	İngesel elemanlar	-Kule Site Alışveriş Merkezi	-Farklı mimari stil ve formlarda inşa edilmiş villalar -Konya Meram Hastanesi	-Osmanlı Döneminde inşa edilmiş Piri Mehmet Paşa Camii - Tarihi yapılar
Fotoğraflar				

Şekil 3. Örnek alanlarda yapay çevre kimlik bileşenlerini ortaya çıkaran görsel analiz (Deniz, 2004).

4.4. Anket Uygulaması Bulguları

Görsel analizler sonucunda yapılan irdelemeler ve değerlendirmelerin örnek alanlarda yaşayan kullanıcılar açısından da geçerli olup olmadığı, kullanıcıların yaşadıkları çevreyi kimliksel açıdan nasıl değerlendirdiği ve algıladığını anlamak amacıyla yöntem bölümünde de açıklandığı üzere, örnek alanlarda toplam 384 kişi ile bir anket görüşmesi yapılmıştır. Aşağıdaki tablo, anket görüşmesi yapılan kişilerin profillerini göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Anket görüşmesi yapılan kullanıcı profili (Deniz, 2004)

Kişisel Bilgiler	Kategori	Feritpaşa Mahallesi		Hacı Şaban Mahallesi		Piri Mehmet Paşa Mahallesi	
		Frekans	(%)	Frekans	(%)	Frekans	(%)
Cinsiyet	bayan	184	57	19	55,9	18	66,7
	bay	139	43	15	44,1	9	33,3
Yaş	18-25	50	15,5	12	35,3	5	18,5
	26-35	99	30,7	9	26,5	5	18,5
	36-45	95	29,4	5	14,7	8	29,6
	46-60	58	18,0	6	17,6	5	18,5
	60 ve üstü	21	6,5	2	5,9	4	14,8
Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	10	3,1	1	2,9	4	14,8
	Okuma-yazma biliyor fakat diploması yok	5	1,5	12	35,3	1	3,7
	İlkokul	79	24,5	2	5,9	15	55,6
	Ortaokul	23	7,1	9	26,5	2	7,4
	Lise	82	25,4	10	29,4	5	18,5
	Üniversite	122	37,8	-	-	-	-
Meslek	Yüksek lisans veya doktora	2	0,6	-	-	-	-
	Ev hanımı	128	39,6	10	29,4	16	59,3
	Özel sektörde ücretli	23	7,1	-	-	1	3,7
	Kamuda ücretli	39	12,1	2	5,9	2	7,4
	işveren	55	17	7	20,6	3	11,1
	öğrenci	30	9,3	5	14,7	3	11,1
	emekli	33	10,2	6	17,6	1	3,7
işsiz	15	4,6	4	11,8	1	3,7	
Konut sahipliliği	Ev sahibi	263	81,4	29	85,3	10	37
	Ev sahibi (birden fazla)	4	1,3	-	-	-	-
	kiraçı	56	17,3	5	14,7	17	63
Araba sahipliliği	var	247	76,5	28	82,4	10	37
	birden fazla	28	8,6	-	-	2	7,4
Doğum yeri	yok	48	14,9	6	17,6	15	55,6
	Konya	170	52,6	18	52,9	16	59,3
	Konya'nın yakın ilçeleri	98	30,3	10	29,4	9	33,3
İkamet Süresi	Konya dışı	55	17	6	17,6	2	7,4
	1 yıldan az	7	2,2	-	-	1	3,7
	1-5 yıl	15	4,6	3	8,8	-	-
	6-10 yıl	26	8	9	26,5	4	14,8
	11-15 yıl	24	7,4	-	-	-	-
15 yıldan fazla	81	25,1	4	11,8	6	22,2	

Görsel analizler sonucu ortaya çıkarılan farklı mekânsal yapı ve dokuya sahip olan üç mahallenin olumlu ve olumsuz özelliklerinin belirlenebilmesi, algılanabilirliğinin anlaşılması ve bundan hareketle kent kimliğinin geliştirilmesi amaçlı önerilerde bulunmak için 'bütün içerisinde parçaların da önemli bir rolü olduğu' görüşünden hareketle, parçalara (mahalleler) yönelik sorgulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tip mekânların kimliğinin ve imgesinin geliştirilmesi, tüm kente yönelik kimlik ve imge gelişimi açısından da önem taşımaktadır.

Bu konuya yönelik anket görüşmelerinde kullanıcılara yöneltilen ilk soru, kişilerin bahsi geçen mahallelerde yaşama nedenleri olmuştur. Çıkan sonuçlara göre; Feritpaşa Mahallesiindekiler işine/okuluna yakın olduğu için (% 41,2), Hacı Şaban Mahallesiindekiler çevrenin görünümünü estetik buldukları (% 52,9) ve aidiyet hissettikleri (% 20,6) için, Piri Mehmet Paşa Mahallesiindekiler ise ekonomik durumlarına uygun olduğu için (% 40,7) bu mahalleyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Mahallede yaşama nedenlerinin sorgulanmasının ardından, “Mahallelerinin en önemli özelliği ve diğer mahallelerden farkı nedir?” sorusuna alınan cevapların oranları şu şekildedir:

- Feritpaşa Mahallesiinde; % 42,1 oranında yüksek yapıları, % 25 merkez konumda olmasını, % 10,8 yapıların estetik açıdan güzel olmasını, % 7,4 seçkin/lüks semt olmasını, % 6,8 kalabalık ve aktif bir mahalle olmasını mahallelerinin en önemli özelliği ve diğer mahallelerden farkı olarak dile getirmişlerdir.
- Hacı Şaban Mahallesiindeki kullanıcılar, mahallelerinin en önemli özelliğini ve diğer mahallelerden farkını % 70,6 oranında doğası ve yeşili olarak görmekte-dir.
- Piri Mehmet Paşa Mahallesiinde ise % 66,7 oranında tarihi/tarihi yapıları yanıtı alınmıştır.

Daha sonra kişilere yaşadıkları çevrede hangi yapıların göze çarptığı, hangilerini hatırladıkları, imgelerinde yer alan elemanların neler olduğu sorulmuştur. Bu soru açık uçlu bir soru olduğundan içerik çözümlemesi yapılmıştır. Bir sonraki aşamada da mahallenin kimliğini nelerin belirlediği sorusu sorulmuştur. Aşağıdaki tablo, imgesel elemanlar ve mahallenin kimliğine yönelik sorgulanan soruya verilen cevapların genel bir çıkarımını içermektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Kullanıcı bakış açısıyla mahallelerin imgesel elemanları ve kimliği (Deniz, 2004)

	Kişilerin Zihnindeki İmgesel Elemanlar	Mahallenin Kimliği
Feritpaşa Mahallesi	Selçuklu Kulesi, Afra, Nene Hatun Parkı	Yapıları (% 89,2), İçinde yaşayanlar (% 8)
Hacı Şaban Mahallesi	Bahçeli dubleks evler, villalar	Doğal yapısı, açık alanları (% 76,5) Yapılar (% 11,8), İçinde yaşayanlar (% 11,8)
Piri Mehmet Paşa Mahallesi	Mevlana Türbesi, Bedesten, Tarihsel yapılar, Karatay Belediyesi, Piri Mehmet Paşa Camii	Tarihi (% 55,6) Yapılar (% 25,9) İçinde yaşayanlar (% 18,5)

Bir sonraki aşamada, kullanıcılardan mahallede beğendikleri ve beğenmedikleri üç özelliği önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Buna göre çıkan sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir* (Tablo 5). Mahallelerde yürütülen anket görüşmesi sonuçlarının rahat

* Tablo içerisindeki her bir madde ayrı bir soru olduğundan (en beğenilen 1. özellik, en beğenilen ikinci özellik, en beğenilen üçüncü özellik gibi) yüzdelik dilimlerin dağılımı 100 üzerinden olmuştur. Tablo içerisindeki her üç mahallenin beğenilen ve

görülebilmesi için sorulan tüm sorulara verilen yanıtlar aşağıda tabloda verilmektedir (Tablo 6).

Tablo 5. Kullanıcı bakış açısına göre mahallelerin beğenilen/beğenilmeyen özellikleri (Deniz, 2004)

	Beğenilen Özellikler	Beğenilmeyen Özellikler
Feritpaşa Mahallesi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Güvenli, huzurlu bir çevre (% 48,3) 2. Eğitimli kültürlü insanlarla komşuluk, nezih bir çevre olması (% 52,6) 3. İşe-okula-çarşıya yakın olması (% 63,5) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doğa ile ilişkinin olmaması (% 44,9), yapı kalitesinin kötü olması (% 26,9) 2. Bütün yapıların birbirine benzemesi, bir ayrıcalığının olmaması (% 45,2) 3. Yapı ve insan yoğunluğu açısından çok yoğun bir bölge olması (% 36,8), yapı renklerinin rahatsız edici olması (% 22,9)
Hacı Şaban Mahallesi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doğa ile ilişkisi (% 94,1) 2. Eğitimli kültürlü insanlarla komşuluk (% 58,8), komşuluk ilişkilerinin iyi olması (% 11,8) ve yapıların görünüşünün kimlik katması (% 11,8), 3. Yapıların görünüşü, görseelliğinin mahalleye ayrıcalık vermesi ve kimlik katması (% 64,7) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. İşe-okula-çarşıya uzak olması (% 38,2) 2. Ortak yaşam alanları (çocuk oyun alanları, alışveriş mekânları) eksik, ulaşımın sorunlu olması (% 35,3)
Piri Mehmet Paşa Mahallesi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Komşuluk ilişkilerinin iyi olması (% 29,6) yapıların görünüşünün kimlik katması (% 22,2), 2. İnsanların samimi ve içten olması (% 14,8) 3. Beğendikleri başka özellik yok (% 51,8) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doğa ile ilişkinin olmaması (% 29,6), yapı kalitesinin kötü olmasının mahalle görseelliğine olumsuz etkisi (% 29,6), güvensiz bir çevre olması (% 25,9) 2. Yapı renklerinin rahatsız edici olması (% 18,5), diğer başlığı altında (% 18,5) sokakların dar ve bakımsız olması

Tablo 6. Anket görüşmelerinin genel değerlendirme sonuçları (Deniz, 2004)

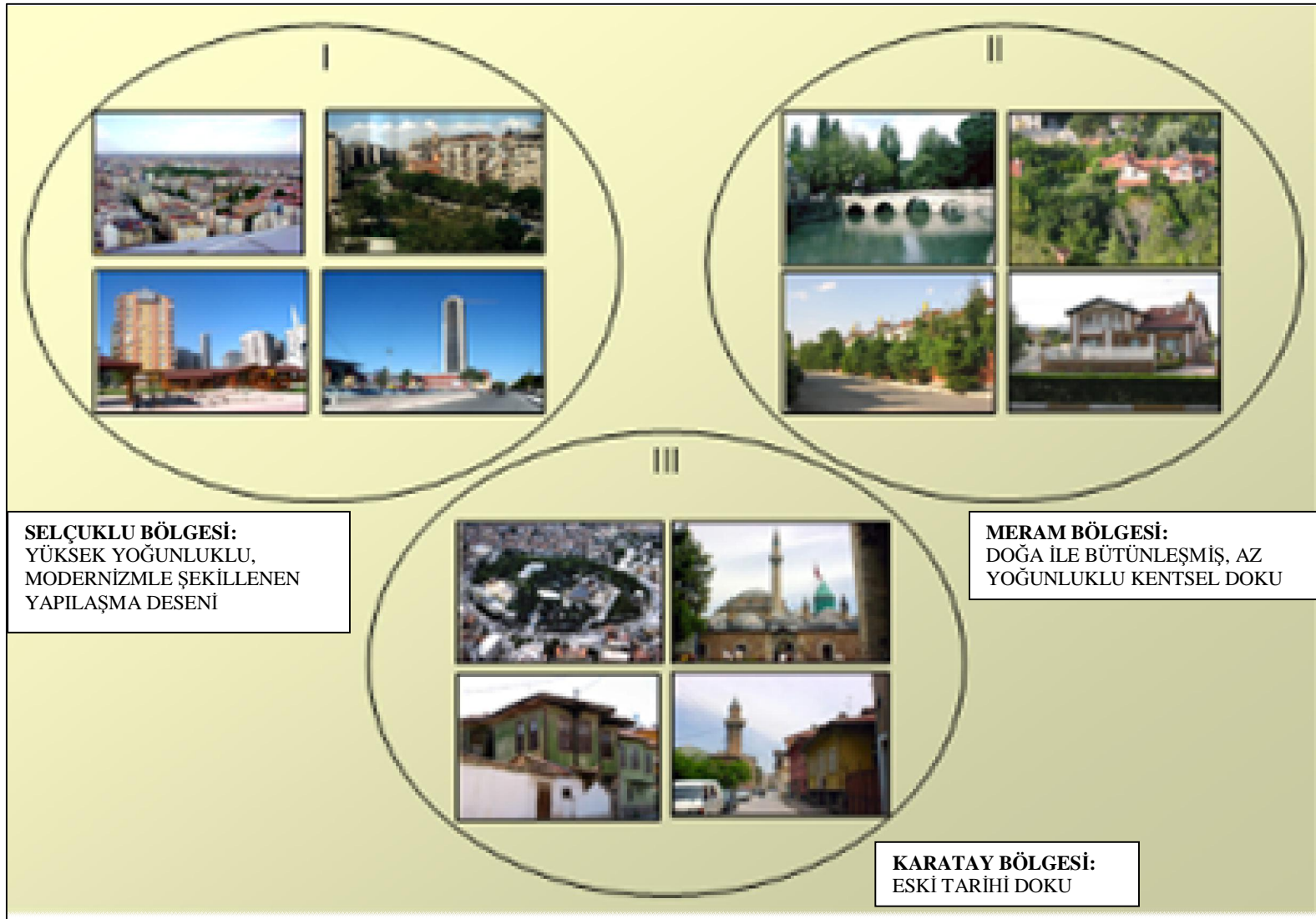
	FERITPAŞA MAHALLESİ	HACI ŞABAN MAHALLESİ	PIRI MEHMET PASA MAHALLESİ
Mahallede yaşama nedeni	-İşe/okula/merkeze yakınlık	-Görsellik ve estetik	-Ekonomik duruma uygun
Diğer mahallelerden farkı	-Yüksek yapılaşma	-Doğası, yeşili	-Tarihi ve tarihi yapıları
Hangi yapılar göze çarpıyor, hangileri hatırlanıyor	-Selçuklu Kulesi -Afra -Nene Hatun Parkı	-Bahçeli, dubleks villalar	-Mevlana Türbesi -Bedesten -Piri Mehmet Paşa Camisi ve çarşısı -Tarihi/eski yapıları -Karatay Belediye binası
Mahallenin kimliği	-Yapıları	-Doğal yapısı, açık alanları	-Tarihi ve tarihi yapıları
Mahallenin beğenilen (olumlu) kimlik elemanları	-Güvenli/huzurlu bir çevre olması -Eğitimli/kültürlü insanlarla komşuluk/nezih bir çevre olması -İşe/okula/merkeze yakınlık -Yapı kalitesinin iyi olması sonucunda çevrenin görseelliğinin olumlu etkilenmesi	-Doğa ile ilişkinin iyi olması -Eğitimli/kültürlü insanlarla komşuluk/nezih bir çevre olması -Yapıların görseelliği mahalleye ayrıcalık veriyor, kimlik katıyor -İnsana mutluluk ve aidiyet hissi vermesi	-Komşuluk ilişkilerinin iyi/samimi olması -İşe/okul/merkeze yakınlık -Yapıların görseelliği mahalleye ayrıcalık veriyor, kimlik katıyor
Mahallenin beğenilmeyen (olumsuz) kimlik elemanları	-Doğa ile ilişkinin olmaması -Bütün yapıların birbirine benzemesi nedeniyle mahallenin bir ayrıcalığının olmaması -Yapı ve insan yoğunluğu açısından çok yoğun bir çevre olması -Yapı renklerinin rahatsız edici olması -Komşuluk ilişkilerinin kötü olması	-İşe/okula/merkeze uzaklık -Ortak mekanları, alışveriş mekanlarının olmaması -Ulaşımın sorunlu olması	-Doğa ile ilişkinin olmaması -Yapı kalitesinin kötü olması nedeniyle mahallenin görseelliğinin olumsuz etkilenmesi -Huzursuz edici/güvensiz bir çevre olması -Yapı renklerinin rahatsız edici olması

beğenilmeyen özellikleri tek bir soru olarak çözümlenmemiştir.

Daha sonra kullanıcıların konuya ne kadar duyarlı olduğunu anlamak amacıyla yaşadığı çevrenin kimliğini ortaya çıkarılacak projelerin yapılması durumunda katılımlarının ne yönde olacağı sorulmuştur. Feritpaşa Mahallesi kullanıcılarının % 87,7'si, Hacı Şaban Mahallesi kullanıcılarının % 97,1'i, Piri Mehmet Paşa Mahallesi kullanıcılarının ise %100'ü projelere fikir olarak destek verebileceklerini belirtmişlerdir. Maddi katkı sağlama oranı ise oldukça düşük olup sırasıyla; Feritpaşa Mahallesi % 5'i, Hacı Şaban Mahallesi % 2,9'u, Piri Mehmet Paşa Mahallesi ise maddi katkı sağlama fikri yoktur. Hemen hemen tüm anket görüşmesi yapılan kişiler konuyla ilgili olmuş, duyarlı yaklaşmış ve yaşam çevrelerinin kimliğini ortaya çıkaracak projelerin yapılması durumunda çoğunlukla fikir olarak katkıda bulunabileceklerini dile getirmişlerdir.

Anket görüşmelerinin son bölümünde ise; Konya'nın bahsedilen üç bölgesinden (Meram, Karatay ve Selçuklu bölgesi) çekilmiş üç grup fotoğraf kullanıcılara gösterilmiştir (Şekil 4). Her bir fotoğraf grubu kendi içinde Konya'nın farklı yapay çevre özelliklerine sahip dokularını yansıtmaktadır. Gösterilen bu fotoğraf grupları arasından 'kullanıcıların gelecekte Konya'yı temsil etmesini istedikleri' fotoğraf grubunu öncelik sırasına göre seçmeleri istenmiştir. Fotoğraf grupları sırasıyla; Selçuklu Bölgesi (yeni yapılaşmalar), Meram Bölgesi (az yoğunluklu, yeşil ve doğa ile bütünleşmiş doku) ve Karatay Bölgesidir (tarihi doku). Anket sonuçlarına göre öncelikli tercih, Meram Bölgesi gibi doğa ile bütünleşmiş bir kentsel doku (% 58,6) olmuştur. Gelişip, modern bir kent imgesine kavuşmasını isteyen % 26,8'lik bir oran ise yeni yapılaşmaların görüldüğü Selçuklu Bölgesini seçmiştir. Kullanıcıların % 13,8'i ise 'tarih korunsun, yaşatılsın' düşüncesi ile üçüncü grup fotoğrafı tercih etmişlerdir.

Şekil 4. Anket içeriğinde kullanıcılara gösterilen fotoğraf grupları (Deniz, 2004)

5. Sonuç ve Öneriler

Konya kentinin günümüzde var olan kimliğini ortaya çıkarmak ve geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla yapılan bu çalışma, görsel analiz sonuçlarının da ortaya koyduğu üzere, farklı gelişim süreçlerine sahip ve daha sonraki planlama süreçlerinde de farklı plan kararları ile üretilmiş ve üretilmeye devam eden üçlü bir yapılanma desenini; dolayısıyla üçlü bir mekân kimliğini ortaya çıkarmaktadır. Tarihi kent merkezi ve çevresini içine alan Karatay bölgesi, doğa ile iç içe olan Meram bölgesi ve her Türk kentinin yaşadığı modernleşme ile şekillenen Selçuklu bölgesi. Değerlendirmeler, sadece yapay çevre kimlik bileşenleri açısından irdelendiğinden bu üçlü yapılanma sadece fiziki anlamda ortaya konmuş, diğer boyutları göz ardı edilmiştir.

Kent kimliği oluşumunun, ‘geçmiş öğeler, geçmiş öğelerin yeniden yorumlanması, yeni öğeler’ zincirinden oluşan geçmişten geleceğe uzanan bir süreç olduğu düşünülürse; tarihi kent merkezini içine alan Karatay bölgesinin kimlik anlamında geçmişten gelen çok önemli değerlere sahip olmasına rağmen, bu değerleri çok da layıkıyla korumadığı/koruyamadığı ve köhneleşmeye başladığı anlaşılmaktadır. Yeni gelişen alanlarda (Selçuklu Bölgesi), Karatay bölgesi örneğinde görülen köhneleşme süreci yaşanmasa da, bu bölgede de bir monotonluk ve tektip/sıradan yapılaşmalar görülmektedir.

“Her kentin ve dönemin bir kimliği vardır” varsayımı, Konya kenti için Selçuklu döneminde kendini daha çok hissettirmektedir. Bu varsayımdan hareket alan çalışma, Konya kentinin günümüzde yaşadığı ve modernizmle şekillenen yapılaşma desenini göz ardı edemez fakat önüne geçebilir. Önemli olanın, “bugün içinde bulunduğumuz, hızla gelişen, tektip oluşturulan, monoton ve sıradanlaşan yapay çevreyi; çağın getirdiği yenilikler ve teknoloji ile en iyi şekilde entegre ederek mekâna daha akılcı çözümlerle yansıtmanız ve geçmişten gelen, benliğimizi oluşturan kimliksel öğelerimizi de en iyi şekilde korumamız ve canlandırmamız ” olduğudur.

Bunun yanı sıra, çalışma sonucunda, Konya kentinin kimliğinin geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi için daha detayda çalışma kapsamında yapılan görsel analizler ve anket çalışmasından elde edilen bulgular ışığında ve yapay çevre anlamında kimlik geliştirmeye yönelik olarak gerekli görülen birtakım öneri mekânsal stratejiler geliştirilmiştir. Bunlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- **Doğa ile ilişkinin kurulması, yapay çevrenin doğa ile bütünleştirilerek ele alınması,** kent kimliğinin geliştirilmesi ve sürdürülmesi için en önemli etkidir. Böyle bir yapılanma deseni kullanıcıların yaşadıkları çevreyi sahiplenmeleri ve aidiyet

hissetmelerine neden olacaktır. Bu da çevrenin korunması ve güzelleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

- **Yapıların görselliği, estetiğinin gözetilmesi ve mimaride çeşitlilik sunumu**, kimlik gelişimi açısından önemlidir. Yapılardaki tektipleşme ise mekânın monotonluğunu arttırarak kimlik oluşumunu zedelemektedir. Dolayısıyla, yapılacak yeni yapıların kent kimliğinin olumlu gelişmesine katkı sağlayabilmesi için çeşitli mimari form ve biçimlerde, estetik kaygı gözetilerek oluşturulması yerinde olacaktır.
- **Yapı renklerinin uyumu** diğer bir önemli kimliksel elemandır.
- **Yapı kalitesinin iyi olması da**, kent görünümünü olumlu yönde etkileyerek kimlik geliştirmeye yardımcı önemli bileşenlerdendir.

İnsanların yaşamını kolaylaştırmak ve çeşitli eylemlerini sürdürebilmeleri için mekân oluşturma bilimi olarak tanımlanabilecek şehir plancılığının; kişilere, çevresiyle etkileşebileceği, görme, duyma gibi duyularını kullanabileceği, sosyal ve fiziki mekânlar tasarlama noktasında, yaşantıyı etkileyen ve hatta ona şekil veren bir bilim dalı olduğu tartışmasız bir gerçektir. Bu noktada plancıların, toplum yaşayışını ve kent kimliğini olumlu etkileyecek yukarıda sıralanan önerileri dikkate alması ‘daha başarılı ve kimlikli mekânlar üretmesi’ açısından oldukça büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Alkan, A. 1985. “*Mevlevilik ve Mevlana Külliyesinin Konya Şehirsel Gelişmeleri İçindeki Yeri*”, 1. Milli Mevlana Kongresi (Tebliğler), Konya.
- Alkan, A. 1986. “*Tarihi Şehirlerin Altyapı Problemleri-Konya Örneği*”, S.Ü. Müh-Mimarlık Fakültesi Dergisi, sayı 1, Konya.
- Alkan, A. 1987. “*Tarihi Kentlerin Planlanmasında Altyapı Boyutu*”, 11. Dünya Şehircilik Kolokyumu, Edirne.
- Anonim, 2001. Konya Büyükşehir Alanı Kent İçi ve Yakın Çevre Ulaşım Master Planı Çalışması, Final raporu-1, Mevcut ve Yeni Bilgi Toplanması Çalışmaları, Yüksel Proje- Ulaşım-ART ortaklığı, Konya.
- Aydınlı, S. 1982. “*Mimarlıkta Görsel Analiz*”, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Aydınlı, S. 1986. “*Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model*”, Yapı Dergisi, 207, s.54-61, İstanbul.
- Banerjee, T., Southworth, M. 1990. “*City Sense and City Design*”, The M.I.T Press, Cambridge.

- (Deniz) Topçu, K. (2011). Çalışma başlığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 8:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
-
- Bilsel, F. C., Bilsel, S. G., Bilsel, A. A. 1999. “*Kuramsal Yaklaşımlardan Kentsel Mekan Tasarımına*”, 1. Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi “Kentsel Tasarım Bir Tasarımlar Bütünü”, M.S.Ü., İstanbul.
- Bilsel, G. 2002. “*Kent Kültürü-Kültürel Süreklilik-Kimlik Sorunsalı ve Yaşanılabilir Kentsel Mekan Kavramı Üzerine*”, Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, Adana Kent Konseyi Yerel Gündem 21 yay., no:5, Adana.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. 2003. “*Public Places-Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*”, Architectural Press, Oxford.
- Çöl, Ş. 1998. “*Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin bir Yöntem Denemesi*”, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Deniz, K. 2004. “*Konya’da Farklı Üç Kentsel Mekanda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma*”, S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Durukan, A. 2001. “*Selçuklular Öncesinde Konya*”, Gez Dünyayı Gör Konya’yı, Yapı Kredi Kültür ve Sanat yay., İstanbul.
- Erdem, R., Deniz, K., Kızıldağ, Y., Çakırer, Y. 2003. “*Plan Kararlarının Konya Kent Kimliğine Etkisi*”, Konya Planlama Tartışmaları Kolokiyumu, Konya.
- Ergenç, Ö. 1995. “*XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*”, Ankara Enstitüsü Vakfı yayını, Turan Kitabevi, Ankara.
- Evyapan, G. 1983. “*Konya Mevlana Külliyesi Çevresi Mevzii Koruma İmar Planı Raporu*”, O.D.T.Ü. ve T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, Proje No:92.02.01.11, Ankara, s.19-24.
- Kaypak, Ş. 2010. “*Antakya’nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi*”, Mustafa Kemal Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt.7, s.14, s.373-392.
- Kılınçaslan, T. 1995. “*Kentsel Ulaşım Mekânları ve Çevre Kalitesini Etkileyen Fiziksel Ögeler*”, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, İTÜ-Uygar Merkezi, İstanbul.
- Konyalı, İ. H. 1964. “*Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*”, Yeni Kitap Basımevi, Konya.
- Krier, R. 1990. “*Typological Elements of the Concept of Urban Space*”, Obnibus Volume, Academy Editions, Great Britain.
- Kubat, A.S. 1995. “*Tarihi Mirasın Sürdürülmesi ve Şehir Kimliği; Anadolu Kale Yerleşmeleri Sokaklarından Örnekler*”, Mimari Ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, İTÜ-Uygar Merkezi, İstanbul.
- Lang, J. 1987. “*Creating Architectural Theory, The Role of the Behavioral Science in Environment Design*”, Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- Lefebvre, H. 1996. “*The Production of Space*”, Blackwell Publications, Oxford.
- Lynch, K. 1960. “*The Image of the City*”, The M.I.T Press, Cambridge.
- Nasar, J.L. 1998. “*The Evaluative Image of the City*”, Sage pub., London.
- Ocakçı, M. 1993. “*Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri*”, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Ders Notları, İstanbul.

(Deniz) Topçu, K. (2011). Çalışma başlığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 8:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- Ocakçı, M. 1994. “*Kimlik Elemanlarının Şehirsel Tasarıma Yönlendirici Etkisi*”, 5. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu-Kentsel Tasarıma Ekolojik Yaklaşım, M.S.Ü., İstanbul.
- Ocakçı, M., Southworth, M. 1995. “*Elements of Urban Identity: The Case of the Beykoz District of Istanbul*”, IURD, Working Paper 650, University of California, Berkeley.
- Önem, B., Kılınçaslan, İ. 2005. “*Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik*”, İTÜ Dergisi/ Mimarlık, Planlama ve Tasarım, Cilt:4 Sayı:1, 115-125.
- Özcan, K., 2007. “*Anadolu’da Selçuklu Dönemi Yerleşme Sistemi ve Kent Modelleri*”, İ.T.Ü. Dergisi/A, Mimarlık-Planlama-Tasarım, cilt.6, s.1., sf.3-15.
- Özcan, K., 2010. “*Erken Dönem Anadolu-Türk Kenti Anadolu Selçuklu Kenti ve Mekansal Öğeleri*”, Bilig, sayı.55, sf. 193-220.
- Prohansky, H.B., Abbe, K.F., Kaminof, R. 1983. “*Place Identity, Physical World Socialization of the Self*”, Journal of Environmental Psychology.
- Sağsöz Velioğlu, A., Zorlu, T. 1996. “*Kent Kimliği-Kimliksizliği ve Tasarımcının Rolü-Trabzon Kentinde Bir Araştırma*”, Yapı ve Yaşam ’96, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa.
- Shirvani, H. 1985. “*The Urban Design Process*”, Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- Suher, H. 1995. “*Kent Kimliğine Etkili Yasa Uygulamaları*”, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, İTÜ, İstanbul.
- Suher, H., Ocakçı, M., Karabay, H. 1996. “*İstanbul Metropolitan Kent Planlama Sürecinde Kent Kimliği ve Kent İmgesi*”, Habitata Doğru İstanbul 2020 Sempozyumu-Bildiriler, İTÜ, İstanbul.
- Tekeli, İ. 1990. “*Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler*”, Antalya Kent Merkezi İçinde Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması Notları, Antalya.
- Ulusoy, M. 1999. “*Konya’da Apartman Yapılarının Tarihsel Gelişimi*”, Konya.
- Ünügür, M. 1996. “*İstanbul’un Değişen Kent Kimliği Üzerine...*” Arkitekt dergisi, sayı:12.
- Worskett, R. 1969. “*The Character of Towns*”, The Architectural press, London.